

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10.11.2004, sp. zn. 35 Odo 1183/2003, ECLI:CZ:NS:2004:35.ODO.1183.2003.1

Číslo: 26/2005

Právní věta: Pro vznik povinnosti kupujícího zaplatit kupní cenu ve smyslu ustanovení § 450 odst. 1, věty první, obch. zák. je rozhodující, zda mu prodávající v souladu se smlouvou a tímto zákonem umožnil nakládat se zbožím nebo s doklady umožňujícími kupujícímu nakládat se zbožím. Ustanovení § 450 odst. 1, věty první, obch. zák. upravuje vznik povinnosti kupujícího zaplatit kupní cenu a nikoliv splatnost kupní ceny.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 10.11.2004

Spisová značka: 35 Odo 1183/2003

Číslo rozhodnutí: 26

Číslo sešitu: 3

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Obchodní závazkové vztahy

Předpisy: § 340 předpisu č. 513/1991Sb.
§ 450 předpisu č. 513/1991Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

V r c h n í s o u d v P r a z e r o z s u d k e m z e d n e 1 8 . 6 . 2 0 0 3 p o t v r d i l r o z s u d e k z e d n e 1 8 . 1 0 . 2 0 0 1 v e v ý r o c í c h , j i m i ž M ě s t s k ý s o u d v P r a z e u l o ž i l d r u h é ž a l o v a n é z a p l a t i t ž a l o b k y n i 6 4 8 4 9 6 , 4 0 K č s 1 9 % ú r o k e m z p r o d l e n í z č á s t k y 3 6 2 4 2 6 , 4 0 K č o d 1 4 . 9 . 1 9 9 7 , z č á s t k y 1 8 9 2 7 5 , 7 0 K č o d 2 4 . 9 . 1 9 9 7 a z č á s t k y 9 6 7 9 4 , 3 0 K č o d 2 6 . 9 . 1 9 9 7 , t o v š e d o z a p l a c e n í , a n a h r a d i t ž a l o b k y n i n á k l a d y ř í z e n í v e v ý š i 5 4 7 4 6 K č (v ý r o k I .) . D á l e o d v o l a c í s o u d r o z h o d l o n á h r a d ě n á k l a d ů o d v o l a c í h o ř í z e n í (v ý r o k I I .) .

V o d ů v o d n ě n í r o z s u d k u o d v o l a c í s o u d z e j m ě n a u v e d l , ž e s o u d p r v n í h o s t u p n ě p r o v e d l ú č a s t n í k y n a v r ž e n ě d ů k a z y a n a j e j i c h z á k l a d ě d o s p ě l k e s p r á v n ý m s k u t k o v ý m z j i š t ě n í m i p r á v n í m z á v ě r ů m .

P ř e d l o ž e n é o b j e d n á v k y d r u h é ž a l o v a n é a d o d a c í l i s t y t o u t o ž a l o v a n o u p o t v r z e n é - p o k r a č o v a l o d v o l a c í s o u d - j s o u d ů k a z e m o t o m , ž e ž a l o b k y n ě a d r u h á ž a l o v a n á u z a v ř e l y k u p n í s m l o u v u v e s m y s l u u s t a n o v e n í § 4 0 9 o b c h . z á k . J e l i k o ŷ b y l o v ř í z e n í r o v n ě ŷ p r o k á z á n o , ž e d r u h á ž a l o v a n á ž a l o b k y n í d o d a n é z b o ŷ í p ř e v z a l a , v z n i k l a j í p o v i n n o s t z a p l a t i t k u p n í c e n u v e s m y s l u u s t a n o v e n í § 4 4 7 o b c h . z á k .

S k u t e č n o s t , ž e k u p n í c e n u d r u h á ž a l o v a n á z a p l a t i l a p r v n í ž a l o v a n é , n e n í p o d l e o d v o l a c í h o s o u d u d ů v o d e m , a b y b y l a z b a v e n a p o v i n n o s t i z a p l a t i t k u p n í c e n u ž a l o b k y n i (p r o d á v a j í c í) , k t e r á j í z b o ŷ í

dodala.

Předchozí smlouvu uzavřenou 12. 8. 1996 mezi první žalovanou a „C. R. v D., a. s.“ nepovažoval odvolací soud, na rozdíl od soudu prvního stupně, za smlouvu o smlouvách budoucích, nýbrž za tzv. smlouvu „rámcovou“, v níž se smluvní strany dohodly na způsobu budoucí realizace dodávek rafinovaného cukru z kampaně 1996/1997, s tím, že jednotlivé dodávky měly být uskutečněny na základě písemných objednávek první žalované, které ovšem předloženy nebyly.

Odvolací soud nepřítakal tvrzení druhé žalované, podle něhož se mezi účastníky vyvinula obchodní praxe tak, že žalobkyně přímo na základě objednávky příjemce (druhé žalované) dodávala cukr a příjemce obdržené zboží hradil první žalované. Uzavřel, že předložené důkazy této „praxi“ odporují a zdůraznil, že žádný důkaz prokazující, že druhá žalovaná odebírala od žalobkyně plnění za první žalovanou, respektive jejím jménem, předložen nebyl.

Protože odvolací soud (ve shodě se soudem prvního stupně) dospěl k závěru, podle něhož druhá žalovaná objednala u žalobkyně zboží, které jí bylo dodáno, přičemž nesplnila vůči žalobkyni svou povinnost k úhradě kupní ceny, shledal rozsudek soudu prvního stupně věcně správným.

Proti rozsudku odvolacího soudu podala druhá žalovaná dovolání, odvozujíc jeho přípustnost z ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. a namítajíc, že napadené rozhodnutí řeší „právní otázku“ v rozporu s hmotným právem.

Odvolacímu soudu dovolatelka zejména vytýká, že provedl hodnocení „obchodních vztahů“ mezi účastníky formálním způsobem, když rámcovou kupní smlouvu označil za neplatnou a objednávku druhé žalované vyhodnotil jako důkaz o uzavření kupní smlouvy, přičemž současně zcela abstrahoval od obchodních zvyklostí a obchodní praxe „mezi stranami“.

Dovolatelka akcentuje, že smlouva z 12. 8. 1996 je platná, když v souladu s ustanovením § 409 obch. zák. je v ní dohodnut předmět plnění, konkrétní druh zboží, jeho množství, jakož i termín dodávek. Dále odkazuje na dohodu mezi žalobkyní a první žalovanou, podle které „pokyny k jednotlivým dodávkám mohou činit za první žalovanou její společníci, tj. i druhá žalovaná, a kterou dokládá i fakt, že žalobkyně zboží fakturovala první žalované.

Dovolatelka polemizuje rovněž se závěrem odvolacího soudu, podle něhož má žalobkyně právo požadovat zaplacení kupní ceny. S poukazem na rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2001 (správně 26. 6. 2001), sp. zn. [29 Cdo 688/2000](#), zdůrazňuje, že z rozhodnutí odvolacího soudu nevyplývá konkrétní skutkové zjištění, ve který okamžik (kterého dne) měla žalobkyně umožnit druhé žalované nakládat se zbožím, s tím, že absence takového skutkového zjištění činí závěr odvolacího soudu nepřezkoumatelným. Další námitky dovolatelka uplatňuje ve vztahu k přiznanému úroku z prodlení „z jednotlivých faktur“ a odvolacímu soudu vytýká, že se nezabýval její námitkou, podle které se o tom, že faktury nebyly zaplacené, a o jejich splatnosti dozvěděla až ze žaloby. Proto dovolatelka požaduje, aby byl rozsudek odvolacího soudu zrušen. Žalobkyně navrhuje, aby dovolání druhé žalované bylo jako nedůvodné zamítnuto.

Tříčlenný senát č. 29, který měl podle rozvrhu práce Nejvyššího soudu dovolání projednat a rozhodnout o něm, dospěl při řešení otázky, zda absence skutkového zjištění o tom, kdy (kterého dne) prodávající umožnil kupujícímu nakládat se zbožím, má vliv na vznik povinnosti kupujícího zaplatit kupní cenu ve smyslu ustanovení § 450 odst. 1 obch. zák., k odlišnému právnímu názoru, než jaký byl vyjádřen v rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2001, sp. zn. [29 Cdo 688/2000](#). V souladu s ustanovením § 20 odst. 1, věty první, zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, postoupil proto věc velkému senátu obchodního kolegia. Velký senát obchodního kolegia věc

projednal a rozhodl v souladu s ustanoveními § 19 a § 20 odst. 1 posledně označeného zákona.

Dovolání shledává Nejvyšší soud přípustným podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., zrušil proto rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Zásadní právní význam rozhodnutí odvolacího soudu spatřuje Nejvyšší soud ve výkladu ustanovení § 450 odst. 1 obch. zák. ve spojení s ustanovením § 340 odst. 2 obch. zák., co do řešení otázky vzniku povinnosti kupujícího zaplatit kupní cenu a otázky splatnosti této ceny.

V rozsudku ze dne 26. 6. 2001, sp. zn. [29 Cdo 688/2000](#), Nejvyšší soud formuloval závěr, podle kterého je z hlediska aplikace ustanovení § 450 odst. 1 obch. zák. pro posouzení otázky vzniku práva prodávajícího na zaplacení kupní ceny, jakož i vzniku práva na zaplacení úroků z prodlení, potřebné skutkové zjištění, kdy (kterého dne) prodávající umožnil kupujícímu se zbožím nakládat.

Byť dovolacím argumentům dovolatelka výslovně nepřirazuje žádný z dovolacích důvodů taxativně vypočtených v ustanovení § 241a odst. 2 a odst. 3 o. s. ř., po obsahové stránce jde o námitky uplatněné v rovině právní, jimž odpovídá dovolací důvod podle ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř., jímž lze namítat, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci, v rovině skutkové, jež se - obecně - pojí s dovolacím důvodem podle ustanovení § 241a odst. 3 o. s. ř., jehož prostřednictvím lze odvolacímu soudu vytýkat, že jeho rozhodnutí vychází ze skutkového zjištění, které nemá podle obsahu spisu v podstatné části oporu v provedeném dokazování, a námitky, jimiž tvrdí existenci vady řízení, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (§ 241a odst. 2 písm. a/ o. s. ř.). Výhrady dovolatelky zpochybňující správnost hodnocení důkazů odvolacím soudem, jakož i správnost skutkových zjištění učiněných soudem prvního stupně (k nimž se přihlásil také soud odvolací) z provedených důkazů (objednávky druhé žalované a dodacích listů, jakož i ze smlouvy z 12. 8. 1996), podřaditelné dovolacímu důvodu podle ustanovení § 241a odst. 3 o. s. ř., nejsou významné, když v případě přípustnosti dovolání založené ustanovením § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. dovolatelka tento dovolací důvod k dispozici nemá (což výslovně plyne z ustanovení § 241a odst. 3 o. s. ř.).

Nejvyšší soud se proto zabýval především námitkami, jejichž prostřednictvím dovolatelka zpochybnila správnost právního posouzení věci odvolacím soudem.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

V mezích dovolacího důvodu podle ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. dovolací soud zkoumá, zda právní posouzení věci ob stojí na základě v řízení učiněných skutkových závěrů, bez zřetele k tomu, zda tyto skutkové závěry byly (mohly být) dovolatelem rovněž zpochybněny.

Dovolatelka v první řadě napadá správnost závěru, podle něhož „rámcová kupní smlouva“ z 12. 8. 1996 je neplatná, namítajíc, že jde o platnou kupní smlouvu ve smyslu ustanovení § 409 obch. zák.

Výše uvedená námitka nemůže být důvodná již proto, že odvolací soud dovolatelkou vytýkaný závěr o neplatnosti smlouvy vůbec neučinil, nýbrž předmětnou smlouvu posoudil, vzhledem k jejímu obsahu, jako „smlouvu rámcovou“ a nikoli smlouvu kupní, když dovodil (ve shodě se soudem prvního stupně), že co do určení předmětu odkazuje na budoucí objednávky. Neobsahuje-li smlouva určení zboží v souladu s ustanovením § 409 odst. 1 obch. zák. a nelze-li současně zpochybnit správnost tohoto negativního skutkového zjištění, nelze ničeho vytknout ani závěru odvolacího soudu, podle něhož nejde o kupní smlouvu.

Dále dovolatelka odvolacímu soudu vytýká, že dovedl existenci kupní smlouvy mezi ní a žalobkyní pouze z vystavených objednávek. Ani tato námitka však nebyla uplatněna právem, když odvolací soud dovolatelkou zpochybněný závěr učinil s odkazem na skutková zjištění učiněná soudem prvního stupně z objednávek a potvrzených dodacích listů, které obsahovaly shodný projev vůle smluvních stran o předmětu koupě a kupní ceně.

Další výhrady, jejichž prostřednictvím dovolatelka napadá správnost právního posouzení věci odvolacím soudem, směřují proti jeho závěrům o vzniku povinnosti druhé žalované k zaplacení kupní ceny a o splatnosti ceny.

Podle ustanovení § 450 odst. 1 obch. zák., nevyplývá-li ze smlouvy něco jiného, je kupující povinen zaplatit kupní cenu, když prodávající v souladu se smlouvou a tímto zákonem umožní kupujícímu nakládat se zbožím nebo s doklady umožňujícími kupujícímu nakládat se zbožím. Proávající může činit závislým předání zboží nebo dokladů na zaplacení kupní ceny.

Výše citované ustanovení je ustanovení dispozitivní, jež upravuje otázku vzniku povinnosti kupujícího zaplatit kupní cenu (viz argumentace níže) v případech, kdy mezi stranami smlouvy není dohodnuto něco jiného. Vznik této povinnosti (rozuměj povinnosti k zaplacení kupní ceny) váže na splnění závazku prodávajícího, aby kupujícímu umožnil v souladu se smlouvou a obchodním zákoníkem nakládat se zbožím nebo s doklady umožňujícími kupujícímu nakládat se zbožím. Je-li tato podmínka splněna, tj. dostojí-li prodávající shora uvedené povinnosti, a nejde-li o situaci předvídanou ustanovením § 450 odst. 3 obch. zák., nemá případné neunesení důkazního břemene prodávajícím ohledně konkrétního okamžiku (dne), kdy ke splnění této povinnosti došlo, za následek, že kupujícímu nevznikne povinnost k zaplacení kupní ceny.

Opačný názor by totiž znamenal, že by kupujícímu povinnost k zaplacení kupní ceny nevznikla ani v případech, kdy by mezi stranami kupní smlouvy nebylo samotné splnění povinnosti prodávajícího umožnit kupujícímu nakládat se zbožím nebo s doklady umožňujícími kupujícímu nakládat se zbožím sporné a účastníci by se neshodli pouze v tom, kdy (kterého dne) k jejímu splnění došlo.

V projednávané věci je po skutkové stránce nepochybné, že žalobkyně dodala zboží druhé žalované v červenci a srpnu 1997, jakož i to, že druhou žalovanou nejpozději žalobou (doručenou 9. 4. 1998) vyzvala k zaplacení jeho ceny, v důsledku čehož je správný i právní závěr odvolacího soudu o vzniku povinnosti druhé žalované k úhradě kupní ceny.

Není-li pro přijetí závěru o vzniku povinnosti druhé žalované zaplatit kupní cenu významné, kdy (kterého dne) jí žalobkyně umožnila nakládat se zbožím, nečiní ani absence takového skutkového zjištění rozhodnutí odvolacího soudu (a soudu prvního stupně) nepřezkoumatelným, v důsledku čehož nelze hovořit ani o naplnění dovolacího důvodu podle ustanovení § 241a odst. 2 písm. a) o. s. ř.

Protože se dovolatelce prostřednictvím uplatněných dovolacích důvodů správnost rozhodnutí odvolacího soudu, pokud jde o povinnost druhé žalované zaplatit žalobkyni z titulu úhrady kupní ceny částku 648 496,40 Kč, zpochybnit nepodařilo, Nejvyšší soud v této části dovolání podle ustanovení § 243b odst. 2, části věty před středníkem, o. s. ř. zamítl.

Ve zbývajícím rozsahu, tj. ohledně 19% úroku z prodlení z částky 362 426,40 Kč od 14. 9. 1997 do zaplacení, z částky 189 275,70 Kč od 24. 9. 1997 do zaplacení a z částky 96 794,30 Kč od 26. 9. 1997 do zaplacení, shledává Nejvyšší soud dovolání důvodným.

Podle ustanovení § 340 obch. zák. dlužník je povinen závazek splnit do doby stanovené ve smlouvě (odstavec 1). Není-li doba plnění ve smlouvě určena, je věřitel oprávněn požadovat plnění závazku ihned po uzavření smlouvy a dlužník je povinen závazek splnit bez zbytečného odkladu poté, kdy byl

věřitelem o plnění požádán.

Ustanovení § 365 obch. zák. určuje, že dlužník je v prodlení, jestliže nesplní řádně a včas svůj závazek, a to až do doby poskytnutí řádného plnění nebo do doby, kdy závazek zanikl jiným způsobem. Dlužník však není v prodlení, pokud nemůže plnit svůj závazek v důsledku prodlení věřitele.

Pro přijetí závěru, zda a ke kterému datu se kupující (druhá žalovaná) ocitla v prodlení s placením kupní ceny, je rozhodující posouzení vzájemného vztahu ustanovení § 450 odst. 1 a § 340 odst. 2 obch. zák.

Právní teorie přistupuje k řešení uvedené otázky ze dvou zcela rozdílných pozic. Podle první z nich ustanovení § 450 odst. 1 obch. zák. upravuje splatnost kupní ceny tak, že cena musí být zaplacená okamžitě při umožnění nakládat se zbožím nebo s doklady umožňujícími nakládat se zbožím. V uvedeném ustanovení tak nejde o pouhý vznik práva na zaplacení kupní ceny, když to vzniká již v okamžiku uzavření kupní smlouvy, nýbrž se může jednat jenom a výhradně o úpravu splatnosti (srov. např. prof. JUDr. Irena Pelikánová, Komentář k obchodnímu zákoníku, 4. díl, Linde Praha, a. s., 1997, str. 450–451, a Kopáč, L. Obchodní kontrakty, II. díl, Praha, Prospektrum, 1994, str. 435). Opačný názor pak vychází z předpokladu, že v ustanovení § 450 odst. 1 obch. zák. jde o zvláštní úpravu k ustanovení § 340 odst. 2 obch. zák. určením doby, kdy vzniká povinnost kupujícího zaplatit a právo prodávajícího zaplacení požadovat, tj. o určení doby vzniku nároku prodávajícího a povinnosti kupujícího zaplatit na výzvu prodávajícího. To znamená, že teprve když kupující nezplatí bezprostředně po výzvě nebo ve lhůtě ve výzvě stanovené, dostává se do prodlení (srov. např. Tomsa M.: Problematika včasného zaplacení kupní ceny, Obchodní právo č. 1/1993, a Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 8. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, str. 1118).

Závazek k zaplacení kupní ceny je, jak vyplývá z ustanovení § 409 odst. 1 obch. zák., podstatnou částí smluvního typu tímto ustanovením upraveného (kupní smlouvy). Samotným uzavřením kupní smlouvy ovšem kupujícímu povinnost zaplatit kupní cenu bez dalšího nevzniká, neboť její vznik je vázán ve smyslu ustanovení § 450 obch. zák., pokud ze smlouvy nevyplývá něco jiného, na splnění podmínky, že prodávající v souladu se smlouvou a obchodním zákoníkem umožní kupujícímu nakládat se zbožím nebo s doklady umožňujícími kupujícímu nakládat se zbožím. Teprve je-li tato podmínka splněna, lze hovořit o vzniku povinnosti kupujícího zaplatit kupní cenu a vzniku tomu odpovídajícího práva prodávajícího požadovat zaplacení kupní ceny. Samotný vznik povinnosti zaplatit kupní cenu je ale nutno odlišovat od splatnosti kupní ceny, která – při absenci jiné dohody – nastává až na základě výzvy, s tím, že nesplní-li kupující závazek zaplatit kupní cenu bez zbytečného odkladu poté, kdy byl o plnění požádán, popř. ve lhůtě ve výzvě stanovené, lze hovořit o vzniku prodlení ve smyslu ustanovení § 365 obch. zák. s následky předvídanými ustanovením § 369 odst. 1 obch. zák.

Jiný výklad by – dle názoru Nejvyššího soudu – znamenal, že v případech placení prostřednictvím banky (§ 339 odst. 2 obch. zák.) by se kupující mohl vyhnout vzniku prodlení s placením peněžitého dluhu pouze tehdy, pokud by pokyn k provedení převodu dal ještě před tím, než mu prodávající umožnil nakládat se zbožím nebo s doklady umožňujícími nakládat se zbožím.

Vybudoval-li soud prvního stupně závěr o vzniku prodlení druhé žalované s placením kupní ceny pouze na převzetí zboží, aniž se zabýval otázkou, zda a kdy žalobkyně druhou žalovanou k zaplacení kupní ceny vyzvala, a převzal-li tento jeho právní závěr bez dalšího i odvolací soud, je právní posouzení věci soudy obou stupňů v tomto směru neúplné a tudíž i nesprávné.

Nejvyšší soud proto rozsudek odvolacího soudu, jakož i rozsudek soudu prvního stupně, v uvedeném rozsahu a v závislých výrocích o nákladech řízení zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu

řízení (§ 243b odst. 2, část věty za středníkem, a odst. 3 o. s. ř.).